**Eduskunnan työelämä- ja tasa-arvovaliokunnalle**

**Viite:** Työelämä- ja tasa-arvovaliokunta torstai 12.11.2015 klo 12:15 / HE 88/2015 vp / Asiantuntijapyyntö

**Asia:** Lapsiasiavaltuutetun lausunto hallituksen esityksestä eduskunnalle HE 88/2015 vp laeiksi vähittäiskaupan sekä parturi- ja kampaamoliikkeen aukioloajoista annetun lain kumoamisesta ja sopimattomasta menettelystä elinkeinotoiminnassa annetun lain muuttamisesta

*Lapsiasiavaltuutetun tehtävänä on arvioida ja edistää lapsen oikeuksien toteutumista Suomessa. Työn perustana on YK:n lapsen oikeuksien yleissopimus (SopS 59 ja 60/1991, LOS), joka on lailla voimaan saatettu ihmisoikeussopimus. Lapsiasiavaltuutettu arvioi hallituksen esitystä lapsen oikeuksien yleissopimuksen näkökulmasta.*

**Hallituksen esityksen keskeiset ehdotukset ja tavoitteet**

Esityksessä ehdotetaan kumottavaksi vähittäiskaupan sekä parturi- ja kampaamoliikkeen aukioloajoista annettu laki. Sopimattomasta menettelystä elinkeinotoiminnassa annettuun lakiin ehdotetaan lisättäväksi säännös kauppakeskuksessa tai vastaavassa myymäläkeskittymässä toimivan pienyrittäjän oikeudesta pitää liikkeensä suljettuna yhtenä päivänä viikossa.

Esityksen tavoitteena on vapauttaa vähittäiskauppojen sekä parturi- ja kampaamoliikkeiden aukioloajat ja poistaa tarve aukioloja koskeviin poikkeuslupiin sekä säilyttää kauppakeskuksessa tai vastaavassa myymäläkeskittymässä toimivan pienyrittäjän oikeus yhteen vapaapäivään viikossa.

**Lapsiasiavaltuutetun kannanotot**

***Lapsiasiavaltuutettu huomauttaa, että hallituksen esityksen valmistelun yhteydessä ei ole tehty lapsivaikutusten arviointia.*** Hallituksen esityksessä viitataan ainoastaan pintapuolisesti kunnan velvollisuuteen tarjota varhaiskasvatuspalveluita kunnassa esiintyvän tarpeen mukaisena sekä muilla aloilla jo vakiintuneisiin toimintamalleihin lastenhoidon järjestämiseksi.

YK:n lapsen oikeuksien yleissopimus edellyttää, että kaikissa julkisen tai yksityisen sosiaalihuollon, tuomioistuinten, hallintoviranomaisten tai lainsäädäntöelimien toimissa, jotka koskevat lapsia, on ensisijaisesti otettava huomioon lapsen etu (3(1) art). Sopimusvaltiot ovat sitoutuneet ryhtymään kaikkiin tarpeellisiin lainsäädännöllisiin, hallinnollisiin ja muihin toimiin yleissopimuksessa tunnustettujen oikeuksien toteuttamiseksi (4 art). Lapsen oikeuksien yleissopimusta tulee tulkita kokonaisuutena. Lapsen etu toteutuu, kun kaikki yleissopimuksessa taatut kussakin tilanteessa relevantit lapsen oikeudet toteutuvat.

Lapsen edun huomioivat ratkaisut edellyttävät, että muutosten ja muiden toimien vaikutuksia lapsiin arvioidaan. Yleissopimuksen täytäntöönpanoa ja toteutumista valvova YK:n lapsen oikeuksien komitea on to-

**LAPSIASIAVALTUUTETUN TOIMISTO**
Vapaudenkatu 58 A, 3. krs
40100 Jyväskylä
www.lapsiasia.fi
www.lastensivut.fi

dennut, että ”[j]*otta täytäntöönpanotoimenpiteiden osalta voitaisiin taata, että lapsen etu otetaan ensisijaisesti huomioon lainsäädännössä sekä politiikkojen suunnittelussa ja toteuttamisessa kaikilla hallitustasoilla, tarvitaan jatkuvaa lapsen oikeuksiin kohdistuvien vaikutusten arviointia, jonka avulla voidaan ennustaa kaikkien ehdotettujen lakien, politiikkojen tai määrärahojen vaikutusta lapsiin ja heidän oikeuksistaan nauttimiseen, sekä täytäntöönpanon todellisten lapsen oikeuksiin kohdistuvien vaikutusten jälkiarviointia*”.[1]

Lapsivaikutusten arvioinnin osalta lapsiasiavaltuutettu viittaa myös työelämä- ja tasa-arvovaliokunnan lausuntoon TyVL 2/2013 vp talousvaliokunnalle, joka koskee hallituksen esityksessäkin mainittua valtioneuvoston selontekoa VNS 5/2012 vp kauppojen aukioloaikojen laajentamisesta. Selonteossa käsiteltiin aukiolon laajentumisen mahdollisia vaikutuksia lasten päivähoitopalveluihin. Tuolloin suurimpiin kuntakeskuksiin tehdyn kyselyn perusteella todettiin, että kauppojen vapaammat aukioloajat eivät ole merkittävästi lisänneet vuorohoidon tarvetta. Kaupan alan luottamushenkilöille tehdyssä kyselyssä kuitenkin 86 % vastaajista katsoi, että laajentuneet aukioloajat vaikeuttavat lastenhoidon järjestämistä ja 75 % päivittäistavarakaupan työtekijöistä kertoi perheen yhteisen ajan vähentyneen.

Työelämä- ja tasa-arvovaliokunta piti selonteon selvitystä päivähoidon tarpeesta ja hoidon järjestämisestä puutteellisena ja katsoi, että vuorotyötä tekevien vanhempien lasten päivähoidon todellinen tarve ja hoidon toteutuminen olisi tullut selvittää eduskunnan edellyttämällä tavalla. Talousvaliokunta ei mietinnössään TaVM 7/2013 vp esittämäänsä kannanottoon valitettavasti sisällyttänyt vaatimusta lapsivaikutusten arvioinnista. Lapsivaikutusten arviointia ei myöskään ole toteutettu nyt kyseessä olevan lakimuutoksen valmistelun yhteydessä.

***Lapsiasiavaltuutettu korostaa, että lapsivaikutusten arviointi on tehtävä kokonaisuutena; on arvioitava kyseessä olevan ehdotuksen muutoksen vaikutukset lapsiin huomioiden siihen suoraan tai välillisesti liittyvät muut muutosehdotukset sekä voimassa oleva lainsäädäntö.***

Samanaikaisesti tämän esityksen kanssa on käsiteltävänä lainsäädäntöön muita lapsiin vaikuttavia muutoksia, joilla on selkeä yhteys tähän esitykseen. Muun muassa varhaiskasvatukseen kohdistuvat muutokset, kuten subjektiivisen oikeuden varhaiskasvatukseen rajoittaminen 20 tuntiin viikossa ja ryhmäkokojen kasvattaminen (HE 80/2015 vp), sekä perusopetuksen aamu- ja iltapäivätoiminnan maksujen korottaminen (HE 78/2015 vp) ovat selkeästi yhteydessä kauppojen aukioloaikoja koskevaan muutokseen.

Lapsella on oikeus leikkiin ja vapaa-aikaan (LOS 31 art), jota heidän tulee saada viettää myös vanhempiensa kanssa. Lapsella on oikeus kehittymisen edellytyksiin mahdollisimman täysimääräisesti (LOS 6 art). Vanhemmilla on ensisijainen vastuu lapsen kasvusta ja kehityksestä. Valtiolla on velvollisuus tukea vanhempia lastenkasvatustehtävässä ja velvollisuus ryhtyä kaikkiin asianmukaisiin toimiin taatakseen, että työssäkäyvien vanhempien lapsilla on oikeus hyödyntää heille tarkoitettuja lastenhoitopalveluita ja -laitoksia (18 art).

Vanhemman tai huoltajan ollessa työssä on lapsella oltava turvallinen ja tervettä kasvua ja kehitystä tukeva hoitopaikka. Aukioloaikojen vapauttaminen voi lisätä työtekijöille työvuoroja, joiden ajaksi lapsen hoidon järjestäminen voi olla haastavaa. Erityisen haastavaa tämä on yksinhuoltajaperheissä. Ilta- tai yöhoitopaikkoja ei välttämättä ole tarjolla kohtuullisten välimatkojen päässä perheen kotoa tai vanhemman työpaikalta. Lapsi voi joutua vaihtamaan hoitopaikkaa, jolloin lapselle tärkeät ihmissuhteet katkeavat. Hoitoryhmän kokoonpano vaihtelee ja lapset ja aikuiset välttämättä tunne toisiaan, joka voi olla lapselle stressaavaa.

Lapsiasiavaltuutettu katsoo, että aukioloaikojen vapauttaminen ja samanaikaiset lapsiperheisiin kohdistuvat, erityisesti varhaiskasvatuspalveluiden heikennykset voivat johtaa siihen, että lasten yhdenvertainen oikeus terveeseen ja turvalliseen kasvuun ja kehitykseen vaarantuu.

Jyväskylässä 10.11.2015

Tuomas Kurttila
Lapsiasiavaltuutettu

Merike Helander
Lakimies, lapsiasiavaltuutetun toimisto

[1] CRC/GC/C/14 (2013), kohta 35.